

ekker"-redac-
teur (tegen wie
g komt) geen
k heb mij wel
over mijn sy-
lviniënbond
en met de
teller (beiden
rband). Maar
last van die
ke de Geref.
gd tegen de
l, maar toch;
ltuurfiloso-
Leiden zoo
t moderamen

bet een her-
leider ver-
zil tegen het

onder b) ge-
dbewuste lei-
van: ik-kan-
zozen doel in

zich achter
n; want over
t praten ad-
t er zoo on-
nu eigenlijk
wel calvinis-

stemming
en wil men
t-niet-wat ge-
enis niets te
ze, volkstüm-
idselen kun-
de tegenstel-
cultuurfilo-
leren". Maar
r, precies
oelt. Waar
ltuurfilo-
broeders, die
a in de kerk
in de Gere-
die binnen
wat cultuur-
ijnen erover
erk? En als
rof. Visscher
zich van
uden, dan
er het Pa-
el en veel
in het heil-
ische vrij-
er Prof. Dr.
k over de
gereformeer-
istische wijs-
se" (!) "grote
an, die vol-
graphie van
wiedend zag
ls onder het
ig, toen Plato

we zouden
aanspreken,
Professor Dr.
ereformeerde
meerden, op
af te schrik-
derduid een
zen meepra-
naar die laten
r geen steek
or Uw her-
niet op een
g, te verkon-
elke (!) stro-
en mensche-
d is het dan
dige wijze")
algemeen
doen daarin
eer spreken,
eft, ook over
n dat "alge-
ikt ons, Pro-
manistische
ver Uw be-
een be-
er de we-
tonderdmaal
t "licht" in
eigenaardig
onder ons,
moeten dan
anistische en
hebben. Zij
n van som-
siteiten wer-
bewateren, dat
naal geen
ernis heb-
als U dan,
rd-hervorm-

de volksdeel, plus de leiders van Apeldoorn, voor-
zoover zij althans met U meepraten, bekoort met
het fantoom van den „eenvoud der vaderen", och,
dan vragen we niet naar den verborgen mensch
des harten, en we praten niet over de bonitas van
A, of de auto van B, of het beleefde-visitebrengen-
de gezelschap van C, of de Kamerspeeches van
D, of naar iets anders, dat met de Cultuur, hm,
hm, in verband staat. Dan beperken we ons, heel
netjes, tot wat gedrukt staat, en vertellen alleen
maar aan U, en aan „De Weeker"-redacteuren
Wisse en Van der Schuit, dat er bij ons gerefor-
meerden, naar mijn meening, op 'toogenblik niet
één zou te vinden zijn, die voor zijn rekening
zou willen laten drukken het zinnetje, dat Prof.
Dr. Hugo Visscher op blz. 95 van genoemd boek
liet drukken: „alle te zamen" (!) „zijn zij" (!)
— het gaat, nog eens, over de wijsgeerige scho-
len, die er in de wereld geweest zijn — „elk" (!)
„op eigen wijze" (!) „dragers en ver-
tolkers van hetgeen de menscheit" (!)
„van het eeuwige ware door de span-
ning harer geestkracht" (!) „vermag" (!)
„te kennen" (!) Ik herzeg, we zouden haast,
vanwege het onstoken gemoed, Prof. Visscher
persoonlijk gaan aanspreken. Maar we herinneren
ons te rechter tijd, dat hij toch niet ten einde
toe doorpraat. We spreken dus maar weer in den
derden persoon, enkelvoud, en meervoud. En we
vertellen aan de gereformeerde menschen in de
Herv. Kerk, voorzoover zij een ander blad dan
het hunne lezen: die hoogleraar van U, zegt, als
hij een geleerd boek schrijft, dat is DAN een man,
die erg veel „waardert", van de heidenen, en
die hij hen een vrij helder „licht" ontdekt. Op den
preekstoel heeft hij dat misschien zoo niet
gemerkt? Ja, daar begrijpen wij ook zoo niet
dadelijk alles van; maar wij begrijpen tegenwoor-
dig zoo heel veel niet. Wij gelooven gaarne, dat
Prof. Dr. H. Visscher zelf ook niet goed begrijpt,
wat hij eigenlijk met die geleerde zinnetjes in
dat geleerde boek heeft uitgericht, en dat hij met
name niet verstaat, hoe hij met deze paar zin-
netjes een heel dikke streep haalt door al die mooie
stukken van „onzen geliefden broeder Kievit", en
door de preeken van een heeleboel van die „zwarte"
dominees, die hij thans vanwege den „eenvoud
der vaderen" naar voren schuift tegenover de gere-
formeerde predikanten, die de Heer Prof. Dr. H.
Visscher natuurlijk nooit hoort preeken. Neen,
beste, eenvoudige menschen, wij begrijpen er heele-
maal niet van. Maar wij wilden u toch wel even-
tjes vertellen, dat wij, gereformeerde, zóke filo-
sophie-colleges bij óns niet hooren geven, en dat
ónze boeken, en preeken zelfs, met nadruk er
tegen in gaan. Wij zouden u zoo maar enkele
tientallen namen kunnen noemen van professoren
en predikanten en zelfs... „kerkbodeschrijvers"
(over hen heeft Prof. V. het nog al eens), in de
Gereformeerde Kerken, die tegen Prof. Visschers
grooten eerbied voor al die filosofen bij elkaar,
ingaan, en liever met Calvin betuigen, dat b.v. die
Plato, uit dat mooie zwaan-zinnetje van daarnet,
in de duisternis „palpiterde". En dat hij het
zich maar verbeeldde, dat hij maar iets Lanta-
nerde (imaginans) toen hij het had over „suum
illud pulchrum" (Corp. Ref. 55, 311).

I) Ja, daar moeten we het ook nog even-
tjes hebben, over dien Calvin. Misschien zouden die
beste Hervormde menschen van Prof. Visschers
preekstoel-gading ons willen tegenwerpen: ja, maar,
dat hij het niet met onzen professor eens zijt over
dien zwaan, dat wondere waterdier, en over dat
algemeen-menschelijke, en dat „licht", en zoo, dat
is natuurlijk uw NEO-calvinisme, Gereformeerde
menschen! De professor heeft het toch zelf ge-
zegd? Bij u zit geen calvinistische, maar neo-
calvinistische filosofie, en dan speciaal k-kultuur-
filosofie. Wat kan ons dus uw beweerde verschil
hinderen? Als Calvin er maar eens bij was! Hij
zou dat van dien zwaan, en zoo, toch wel beter
kunnen waardeeren.

Maar, — als die eenvoudige lezers van het „Ge-
reformeerde Weekblad", en die aanhoorders van de
preeken van de dominees van den Gereformeer-
den Bond, nu eens hooren willen, dan zullen zij
zien, dat Calvin heusch niet die waardeering
van Prof. Visscher voor „alle wijsgeerige scholen",
„alle te zamen", „elk op eigen wijze", heeft. Calvin
geeft ongetwijfeld de grondgedachten voor een eigen
filosofie, maar die moet ge hij hem „halen" uit
zijn algemeen-theologische gedachten.

Oppervlakkige lezers van Calvin kunnen juist op
dit punt het eens worden met Prof. Dr. Hugo Vis-
scher, die meent, dat Calvin voor een calvinis-
tische filosofie niet te gebruiken is (hier schijnt
de zwaan, dat vroolijke waterdier, haar minnevier
weer kwijt te zijn). Want Calvin, die een levendige
taal spreekt, heelemaal b.v. niet de taal van de
meditaties van het weekblad van Prof. Visscher,
Calvin heeft over „de filosofen" erg veel kwaad
gezegd. En als hij oordeelt, dat iemand „zwamt"
in de ruïnte (hij zou het ook zóo zeggen), dan is
hij al gauw geneigd, te zeggen, dat de man aan het
filosofieeren geslagen is. Zoo noemt Calvin het
„gefilsosfeer", als iemand voor elke klein-
heid in den tabernakel een „geestelijke betoekenis"
zoekt (hetgeen bij Prof. Visschers kerkgenooten nog
al eens voorkomt) („argute philosophari in rebus

sibi ignotis volum", 55, 99). Of, als men, wat
Calvin heelemaal niet goed vindt, zich in allerlei
gissingen verliest ten aanzien van het verblijfsoord
van Henoch, en Elia, na hun heengaan van de
aarde („hanc acriam philosophiam levibus inge-
niis relinquamus, quae in solido stare nequunt",
55, 147). „Gefilsosfeer" noemt Calvin het, wan-
neer men praat over tijd en wijze van den val
der engelen („sobrie in hac parte philosophari
convenit", 55, 462). Kortom, filosofieeren noemt
hij het, als de menschen gaan praten over de
macht van de engelen, 52, 86, de heiligenvereering,
52, 111, den tijd der opstanding, 52, 194, enz.

Wij noemen deze kleinigheidjes even, niet, om
daarmee steun te geven aan de bewering, dat men
aan Calvin niets hebben zou voor een calvinis-
tische filosofie, zelfs kultuurfilosofie, want wij zou-
den niet graag dergelijke redeneering (van Prof.
Visscher) helpen steunen; immers, het komt op
iemand's grondgedachten aan; er zijn meer
denkers geweest, die voor de filosofie Ansätze gaven,
terwijl ze zelf op „de filosofen" hard afgaven.

Maar wij halen deze dingen om een andere
reden aan.

Wij denken hier aan den Christelijk-Gereformeer-
den „Wekker"-redacteur van daareven. Voordat de
naam Wisse aan Apeldoorn verbonden was (want
Wisse, en de filosofie, nu, dat leek wel wat aan
Apeldoorn) pleegde de bovengenoemde redacteur
zoo ongeveer elke theologische stelling, die hem
bij gereformeerde individuen niet aanstond, „felo-
sifisch" te noemen. Zelfs na de komst van collega
Wisse was het vaak nog zoo. In dezen nu lijkt deze
redacteur (afgedacht nu van den inhoud van die
stellingen, „formeel" dus, om met hemzelf te spre-
ken, op Calvin, die ook graag van filosofie spreekt,
als hij bedoelt, dat men zich verdiept in dingen,
die niet langer op te sporen, na te sporen zijn,
met den vasten draad der Schriften in de hand.
Maar, als wij dan vandaag dezen „Wekker"-redac-
teur, die zóo vaak over die filosofie het had, (ook
wel, waar het heelemaal geen pas gaf, wijl de door
hem bestreden gereformeerden met heel doodge-
wone exegese kwamen), — als dan deze „Wekker"-
redacteur vandaag in zee sleept met Prof. Dr. Hugo
Visscher, den schrijver van dat boek over „De
Schepping", nu dan verwonderen we ons — bijna
(bijna, dewijl we erg veel gewend zijn). Zeker, we
hooren hem al weer praten over die „filosofie".
En we realiseeren ons, dat de „Wekker"-lezers nu
zeggen zullen: heeh, dat zijn de oude, getrouwe
klanken; weg met filosofie. Maar we zouden hem
toch eens willen vragen, als we met hem onder
vier oogen waren: geloof u dat ook al van dien
zwaan, en van dat licht, en van dat algemeen-men-
schelijke, en meer van zulke geleerdheid van Prof.
Visscher? Het lijkt van wel, want u erkent Prof.
Visscher als een, die over kultuurfilosofie, en dan
nog wel nader over neo-calvinistische tegenover
calvinistische filosofie meepraten kan, zelfs leiding
daarin geven kan. Anders zoudt u toch niet in
„De Weeker" den hoogleraar van Leiden, dien
„kloeken getuige", naspreken? Maar weet dan,
dat Calvin juist dáárom zoo vaak het woord
„filosofieeren" min of meer geringachtend kwijt
raakt, in zijn levendige, beweeglijke taal, omdat
hij vindt, dat al de bestaande scholen, die in zijn
dagen de geesten beheerschten, zoo door en door
duisternis, en nog eens duisternis, over
de wereld brachten, dat ze God in het zijne, ook
in de kultuur, ontkenden, of verhinderden te zien.
De Sorbonne, daar ziet Calvin heusch geen licht
in, 55, 310/1. En Aristoteles, die „le plus sage qui
fut iamais" was, is lang niet een licht-verspreider,
hij hoort tot de „bestes enragees qui ont euidé
que le monde fust éternel", 35, 341. En hij vindt
het meer dan erg, 48, 417, dat de papisten aan
Aristoteles zulk een gezag toekennen durven, dat
in hun wijsgeerige scholen de apostelen en pro-
feten voor hem moeten zwijgen. En over de scho-
lastiek zullen we maar heelemaal niet praten;
daar heeft Calvin heel geen goede woorden meer
voor over, 51, 267; 52, 252, 418, 245, en zoo voort.
En zoo blijkt Calvin volstrekt anders te „waar-
deeren" dan Prof. Dr. Hugo Visscher, en precies,
wat dit punt betreft, het standpunt te deelen van
die gereformeerden van den voorlaatsten en laat-
sten tijd, die tegenover Prof. Visscher, en den
„Wekker"-redacteur (waarschijnlijk) volhouden, dat
men uit Calvin voor een calvinistische wijsbegeerte
veel grondgedachten „halen" kan, maar die ander-
zijds tegenover Prof. Visscher (en dezen keer ook
den „Wekker"-redacteur) staande houden, dat men,
om het eerste verstandige woord over calvi-
nistische, laat staan neo-calvinistische filosofie te
spreken, eens ophouden moet, Calvin te ver-
loochenen, à la Prof. Visscher, met zijn
allerongelukkigste waardeering voor die wijsge-
rige scholen, elk voor zich, op eigen wijs, De
zwaan!

g) En nu zouden wij den „Wekker"-redacteur,
als hij zich liet roepen (des neen) wel eens voor
het forum van het Chr. Geref. volk willen halen.
We zouden hem dáár willen vragen: zeg nu eens
ronduit, want het gaat om de toekomst van het
gereformeerde volk, of gij Prof. Visscher in zijn
wijsgeerige amalgaam werkelijk volgt, ja dan neen.
Zeg dat nu eens in de ooren van dat een-
voudige volk, waarmee gij zoo schermt.

Wij hier praten nu al zoo veel jaren over U en Uw
zaken in de ooren van het eenvoudige volk,
en ze gaan daar heusch al beter luisteren. Tijd
rijpt. Zeg nu eens voor dat gereformeerde volk:
of Prof. Visscher gelijk heeft met zijn zwaan, en
zijn licht, en zoo.

Zegt gij „ja": dan zullen wij dat gereformeerde,
eenvoudige volk, probeeren te bewijzen, dat gij
Calvin tegen u hebt, en eigenlijk ook uzelf (net
zoo als Prof. Visscher, de geleerde-boeken-schrijver
Prof. Visscher, den kerkbodemant, den preekstoel-
beklimmer, tegen zich heeft).

Zegt gij „neen" (en wij wéten, dat gij dat zeg-
gen zoudt, als gij eens heel lang aan uw jas ge-
trokken werdt), trek dan de conclusie. Zeg
dan tegen uw eenvoudige volk: die Prof. Visscher
is de man niet, om te praten over calvinistische
filosofie, en heelemaal de man dus niet, om te
praten over neo-calvinistische cultuurfilosofie.

En dan zullen wij U, „Wekker"-redacteur, ver-
der vragen, of U dan eens zelf precies wilt
zeggen, wat U dan verstaat onder die neo-calvi-
nistische filosofie. Want U wilt — zegt U — niet
„formeel" gepraat over „eenheid"? Afgedacht
van dat nare woord „formeel", we houden U graag
daaraan. Geen „formeel" praten over „eenheid"?
Best, we komen de volgende week er nog wel
eens op terug. Maar, als het U méénens is, dan
óók geen formeel gepraat tégen de eenheid. Sta
nu eens voor uw eigen woord. En „filosofeer", zou
Calvin zeggen, nu eens niet over dingen, waarin
ge niet klaar spreken kunt met Schrift en belij-
denis in de hand.

Want van U en van ons zal worden gevraagd,
eenmaal, wat wij gedaan hebben tot het bijbrengen
van de rechte onderscheidingen inzake de eenheid
van hen, die dezelfde belijdenis hebben. En tot
nu toe meenen wij, dat, zoolang Prof. Visscher over
die cultuurfilosofie praat, het bij hem (en dus
thans ook bij U) juist mankeer t aan de eer-
ste onderscheidingen, dat er maar met
schimmen gewerkt wordt.

En wij houden er niet van, dat een christen
komt in de „komedie". Wij dachten van u ont-
houden te hebben, dat U tegen de komedie was,
omdat het daar maar „schijnbeweging" was.
Welnu, dat van Prof. Visscher en van U dus heden
ook, dat is maar een spel met onwezenlijk-
heden. Ik schrijf dit niet, om het tooneel-vraag-
stuk op te lossen, maar wel, om consequentie te
vragen in het roepen-om-werkelijkheid.

Volgende week nog iets over een andere zaak uit
het „Wekker"-artikel.

K. S.

LITERATUUR EN KUNST.

De biographie in romanvorm.

IV.

Als de echte voorbeelden van het „vie romancée"
noemde ik in het vorig artikel „Rembrandt" door
Theun de Vries, „Jan Steen", door C. J. Kelk
en „De IJzeren Maarschalk" door Constant van
Wessem.

Theun de Vries' roman is, naar men zich mogelijk
herinnert, een van de beide boeken, die gezamen-
lijk met den Meiprijs 1932 van de Maatschappij v.
Nederl. Letterkunde zijn bekroond. Destijds publi-
ceerden de kranten de gronden, waarop die be-
kroning rustte en daaronder waren ook deze, die
het boek in zijn karakter van vie romancée precies
typeeren: „met groote liefde en onvermoeiden ijver
heeft deze jonge schrijver een uitgebreid complex
van leven aangezien en getracht het in al zijn
facetten te beschrijven". En even verder „... dat
hij het initiatief nam ons groot verleden op nieuwe
wijze te herdroomen en dit deed met deze toe-
wijding, dit talent, deze intuïtie voor diepe ziels-
processen in kunstenaars-naturen en vrouwen, ver-
heugt de Commissie zeer..."

Een uitgebreid complex van leven uit het ver-
leden, beschreven in al zijn facetten en op nieuwe
wijze herdroomd, dat is inderdaad in één zin de
karakteriseering van het boek. 't Is een beliching
van levensmomenten en zielsgebeuren, en bij Rem-
brandt zelf, en bij Hendrickje, zijn tweede vrouw¹⁾
(eerst huishoudster) en bij Titus, Rembrandts zoon
uit zijn huwelijk met Saskia, en bij Cornelia, Hen-
drickjes dochter, de trouwe verzorgster van zijn
kindschen ouderdom. En rondom deze hoofdmom-
enten zijn er de vele andere, die daarop hun
invloed oefenen: de financiële en artistieke moei-
lijkheden van Rembrandt, de vreugden en verdriete-
lijkheden van zijn leven, de houding van zijn
vrienden en benijders, van leerlingen en kunst-
beschermers, de verhoudingen in het 17e eeuwse
Amsterdam, en nog veel meer. Die zijn niet be-
schreven en niet in logische orde gerangschikt,
maar beleefd, opnieuw beleefd als een momenteel
voervallende realiteit... „door de contacten, die
van de ontijdelijk levende kern met de werkelijk-

¹⁾ Over de verhouding van Rembrandt en zijn eerste
vrouw bestaat een soortgelijk boek van den Duitschen
schrijver W. Hausenstein.